

Історія, сучасність та майбутнє кафедри «Водопостачання, каналізація і гідравліка» ХНУБА

Степан Епоян,

доктор технічних наук, професор,

Віктор Шилін,

кандидат технічних наук, доцент,

Валерій Кузьменко,

кандидат технічних наук, професор,

Сергій Лукашенко,

кандидат технічних наук, доцент,

Харківський національний університет

будівництва та архітектури

Кафедра водопостачання, каналізації і гідравліки була організована при заснуванні Харківського інженерно-будівельного інституту у 1930 р. У період з 1930 по 1945 рр. кафедра мала назву «Водопостачання, каналізація та санітарна техніка», а з 1945 р. — «Водопостачання і каналізація». У 1943 р. створена кафедра «Гідравліка та інженерна гідрологія», яка в 1950 р. була перейменована у кафедру «Гідравліка». У 1984 р. кафедри «Водопостачання і каналізація» та «Гідравліка» було об'єднано.

З самого початку організації кафедри й до 1941 р. її очолював професор Д.С. Черкес А в період з 1943 по 1959 р. кафедрою керував всесвітньо відомий учений, доктор технічних наук, професор М.Г. Малішевський, який працював на кафедрі професором з 1930 р. і разом з Д.С. Черкесом був одним із засновників кафедри. У 1960 р. кафедру «Водопостачання і каналізація» очолив доктор технічних наук, професор В.М. Папін, який

керував нею до 1979 р., за виключенням періоду з 1964 по 1969 р., коли завідувачем був кандидат технічних наук, доцент В.Г. Скряга. З 1979 по 1984 р. завідувачем кафедрою був кандидат технічних наук, доцент В.П. Чупіс. Кафедру «Гідравліка і інженерна гідрологія» з 1943 до 1950 р., а з 1950 по 1983 р. кафедру, назву якої було змінено на «Гідравліка», очолював доктор технічних наук, професор Г.О. Петров. Після об'єднання двох кафедр, кафедру «Водопостачання, каналізація і гідравліка» очолив доктор технічних наук, професор І.А. Забабурін, з 1990 до 1999 р. кафедрою керував кандидат технічних наук, професор М.І. Колотило. З 1999 р. до теперішнього часу кафедру очолює доктор технічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, академік Академії будівництва та Інженерної академії України, академік Люблінського відділення Польської академії наук, відмінник освіти України, Почесний працівник Держводгоспу України С.М. Епоян.

Як випускова кафедра впливала та впливає на формування науково-технічного потенціалу країни (у період 1930–1991 рр. — у СРСР, у період з 1991 р. по теперішній час — в Україні та за кордоном) у напрямках водопостачання та водовідведення міст і промислових підприємств, раціонального використання та охорони водних ресурсів, гідравліки та інженерної гідрології.

Бгато випускників стали гордістю університету. Серед них були відомі згодом вчені, організатори виробництва та керівники комунальних і будівельних підприємств. Студентами кафедри свого часу були: В.А. Петров — Лауреат Державної премії УРСР, Народний депутат України, головний конструктор АСУВ України, Генеральний директор КП «ВТП «Вода»», доктор технічних наук, професор, академік, заслужений працівник житлово-комунального господарства; І.О. Абрамович — Лауреат премії Радміну СРСР, директор інституту «УкркомунНДІПрогрес», кандидат технічних наук, професор, академік; Ю.Б. Клейн — Лауреат державної премії України, головний інженер, генеральний директор КП «Харківкомуночиствод», кандидат технічних наук, професор, академік, заслужений працівник сфери послуг України; В.О. Росоха — генерал-лейтенант, ректор академії цивільного захисту України, начальник головного управління з питань надзвичайних ситуацій Харківської обласної державної адміністрації, проректор Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова, кандидат психологічних наук, професор; Ю.О. Чмельов — директор інституту ВАТ «Харківський Водоканалпроект», академік; С.М. Андон'єв — Лауреат Державної премії СРСР Першого ступеню, організатор і перший директор інституту «ВНДІП «Черметенергоочистка», доктор технічних наук, професор; Г.С. Пантелят — Лауреат Державної премії СРСР, завідувач лабораторії УкрДНТЦ «ЕНЕРГОСТАЛЬ», професор ХДТУБА, доктор технічних

наук, професор, академік; В.А. Андронов — полковник служби цивільного захисту, проректор з наукової роботи — начальник науково-дослідного центру Національного університету цивільного захисту України, доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України та багато інших.

За період існування кафедри її співробітниками опубліковано більше ніж 2000 робіт наукового та науково-методичного характеру, в тому числі монографії та навчальні посібники, отримано більше ніж 250 авторських свідоцтв СРСР і патентів України, Російської Федерації та Республіки Білорусь. Серед монографій є дуже значні, які суттєво вплинули на науково-технічний прогрес в галузі водопостачання, водовідведення та гідравліки і на підготовку фахівців для неї. За час існування кафедри її співробітниками виконаний ряд найважливіших робіт, що направлені на удосконалення водного господарства міст і промислових підприємств України, Російської Федерації та Молдови.

За минулі роки кафедра підготувала більш 7000 фахівців для України, 30 країн світу (Алжир, Ангола, В'єтнам, Гвінея, Ізраїль, Йорданія, Камерун, Ліван, Малі, Мадагаскар, Марокко, Непал, Нігер, Нігерія, Німеччина, Палестина, Перу, Сирія, Сьєрра-Леоне, Ефіопія та ін.) та країн СНД (Азербайджан, Вірменія, Грузія, Казахстан, Республіка Білорусь, Російська Федерація, Туркменія та ін.). Зараз багато хто з іноземних випускників кафедри займають провідні посади у своїх країнах.

З 2000 р. кафедра почала здійснювати підготовку фахівців на другому (магістерському) освітньо-кваліфікаційному рівні вищої освіти.

Підготовка бакалаврів і магістрів на кафедрі ведеться висококваліфікованими ученими та фахівцями, що мають багаторічний педагогічний, науковий та виробничий досвід, що дозволяє надавати студентам не лише теоретичні знання, але й прищеплювати інтерес до науково-дослідної роботи та мати тісний зв'язок з виробництвом.

На кафедрі (фото) сьогодні працюють чотири професори, з них два доктори технічних наук, 10 доцентів і кандидатів технічних наук, в тому числі: В.В. Шилін — декан санітарно-технічного факультету; О.А. Сироватський — декан факультету економіки та менеджменту; С.В. Лукашенко — директор центру по роботі з іноземними учнями; А.А. Тітов — голова профкому університету. Це свідчить про високий науковий, педагогічний та організаційний потенціал колективу кафедри, що є основою високої якості підготовки фахівців.

Потреби сьогодення диктують необхідність розвивати існуючі спеціальності та відкривати нові. Так, у 2017 р., згідно з Постановою Кабміну України про затвердження спеціальності 194 «Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології», з урахуванням потреб регіону у власних спеціалістах на кафедрі розпочато підготовку фахівців з цієї спеціальності.

На теперішній час кафедра випускає бакалаврів та магістрів за такими спеціальностями: 192 «Будівництво та цивільна інженерія» професійного спрямування, «Водопостачання та водовідведення» і 194 «Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології».

Загалом професорсько-викладацький склад кафедри бере участь у підготовці фахівців першого освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за шістьма спеціальностями: 192 «Будівництво та цивільна інженерія», 194 «Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології», 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», 191 «Архітектура та містобудування», 101 «Екологія», 144 «Теплоенергетика». Викладачі кафедри працюють на чотирьох факультетах денної форми навчання та в центрі заочного навчання та підвищення кваліфікації. Виробнича практика студентів зазвичай проходить на кращих підприємствах м. Харкова. З 1987 р. на базі підприємств КП «ВТП «Вода» і КП КГ «Харківкомуночиствод» було органі-

зовано філії кафедри (на теперішній час КП «Харківводоканал»). У 2009 р. ще одна філія кафедри була відкрита в ТОВ «Інститут Харківпроект», в 2010 р. — у ВАТ «Харківський Водоканалпроект», а з 2012 р. — на базі Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів і Харківського регіонального управління водних ресурсів (нині Регіональний офіс водних ресурсів у Харківській області). В цих філіях кафедри ведеться підготовка фахівців, включаючи післявузівську підготовку.

З метою підвищення якості навчання студентів на кафедрі використовуються сучасні інноваційні та інформаційні технології навчання, ведеться значна методична робота.

Професорсько-викладацьким складом кафедри постійно проводяться науково-методичні дослідження з проблем удосконалення підготовки студентів. Розробляються опорні конспекти лекцій, завдання для самостійної та індивідуальної роботи зі студентами, тест-карти, які активно використовуються у навчальному процесі.

Крім цього, розроблюються сучасні навчально-методичні комплекси та нові дидактичні матеріали, удосконалюється зміст робочих програм.

Викладачами кафедри за останні роки видано: 8 посібників, рекомендованих МОН України або Вченою радою університету, як навчальні посібники для студентів закладів вищої освіти; чотири монографії; чотири довідники; довідковий посібник та п'ять навчально-методичних посібників.

Розроблені на кафедрі навчальні посібники та методичні вказівки спрямовані на підвищення якості підготовки фахівців і мають високий науково-методичний рівень. Викладачі кафедри постійно впроваджують в навчальний процес сучасні методи та методики навчання з тісним зв'язком теорії з практикою та широким використанням сучасних комп'ютерних програм, електронних підручників, систем із тестування та ін.

Підготовка фахівців, що проводиться на кафедрі, дозволяє студентам успішно виступати на Всеукраїнських олімпіадах та конкурсах студентських наукових робіт. Вони стають переможцями та призерами за спеціальністю 192 «Будівництво та цивільна інженерія» професійних спрямувань «Водопостачання та водовідведення» та «Раціональне використання і охорона водних ресурсів».

У зв'язку зі входженням українського суспільства в європейський простір зросла потреба у наукових дослідженнях, які визначають пріоритетні напрямки розвитку держави. Основними напрямками наукової діяльності кафедри є:

— розробка нових й удосконалення існуючих методів, апаратів і споруд для очистки природних і стічних вод міст і промислових підприємств;

— створення замкнених систем оборотного водопостачання промислових об'єктів і комплексів; удосконалення гідравлічного режиму роботи систем водопостачання та водовідведення, гідротехнічних і водозабірних споруд;

— обробка й утилізація осадів, шламів і відходів.

На кафедрі виконуються держбюджетні науково-дослідні роботи згідно з планом МОН України та господарчо-договірні науково-дослідні роботи з КП «Харківводоканал» і Державним агентством водних ресурсів України.

Значна робота проводиться на кафедрі з підготовки фахівців вищої кваліфікації. З 1993 р. при університеті функціонує спеціалізована Вчена рада з захисту докторських і кандидатських дисертацій за спеціальністю кафедри «Водопостачання, каналізація». У роботі цієї Ради беруть участь професори кафедри С.М. Епоян і А.С. Карагяур.

За останні 10 років викладачами, аспірантами та здобувачами кафедри були захищені: одна докторська дисертація (А.С. Карагяур) та 11 кандидатських дисертацій (А.Л. Скорик, О.В. Степанов, Ю.І. Штонда, О.М. Орлова, С.П. Бабенко, С.С. Душкін, І.Ю. Штонда, В.В. Паболков, В.А. Яркін, В.М. Волков, О.Г. Гайдучок).

Кафедра «Водопостачання, каналізація і гідравліка»

Наукове керівництво здобувачами здійснюють провідні фахівці кафедри: доктор технічних наук, проф. С.М. Епоян, доктор технічних наук, професор А.С. Карагяур, кандидат технічних наук, доцент О.А. Сироватський, кандидат технічних наук, доцент С.В. Лукашенко.

Кафедра підтримує і розвиває зв'язки з закладами вищої освіти та науковими і виробничими підприємствами інших країн: Словацьким технологічним університетом (м. Братислава, Словацька Республіка), Люблінським відділом Польської академії наук (м. Люблін, Польща), Фірмою «ASIO» (м. Брно, Чеська Республіка), Фірмою «KUBICEK» (м. Велке Лосіни, Чеська Республіка), Фірмою «IN-EKO» (м. Тішнов, Чеська Республіка). Викладачі кафедри постійно беруть участь у міжнародних науково-технічних конгресах, конференціях і семінарах.

У майбутньому колектив кафедри планує за рахунок впровадження у навчальний процес та випускні роботи новітніх технологій продовжувати поглиблювати знання, які отримують студенти, та підвищувати якість підготовки бакалаврів і магістрів за спеціальностями 192 «Будівництво та цивільна інженерія» професійного спрямування, «Водопостачання та водовідведення» та 194 «Гідро-

технічне будівництво, водна інженерія та водні технології». За рахунок більш тісної співпраці з філіями кафедри планується покращити матеріально-технічний стан і продовжувати модернізацію лабораторної бази секцій гідравліки, водопостачання та каналізації.

Дуже важливим і актуальним, безумовно, залишається напрямок роботи з розширення та поглиблення міжнародного співробітництва, в першу чергу, з країнами Європейського Союзу.

Протягом 90 років кафедра випускає кваліфікованих фахівців для будівельної галузі, комунального та водного господарств. Потужна команда, що працює на кафедрі сьогодні, застосовує сучасну методику навчання та матеріально-технічну базу, що дає можливість випускникам бути затребуваними як в Україні, так і за кордоном.

Література

1. Страницы истории ХИСИ — ХГТУСА / Н.С. Болотских и др. Харків : Видавничий дім «Вокруг света», 2000. 240 с.
2. История ХИСИ — ХГТУСА в лицах ; под общ. ред. Н.С. Болотских. Харьков : Астра, 2005. 272 с.

11.09.2020